

En finsk-dansk entomologisk forbindelse for 100 år siden.

**Carl Gustaf Mannerheims brevveksling med
B. W. Westermann.**

Af
Ragnar Spärck.

I det nittende århundredes første halvdel var entomologien ikke mindst karakteriseret gennem de mange store privatsamlere, herhjemme fremfor alt repræsenteret af B. W. Westermann (1781—1868), der besad en af datidens ikke alene righoldigste, men også smukkeste privatsamlinger. Denne var tilvejebragt dels af Westermann selv under hans ungdomsophold i Bengalen, på Java og i Sydafrika, dels igennem en udstrakt byttevirksomhed med næsten alle datidens førende entomologer og samlere, med hvilke Westermann vedligeholdte en omfattende korrespondance, der nu befinder sig i Zoologisk Museums arkiv i København. Blandt disse Westermanns forbindelser var også den fremragende finske coleopterolog og højtstående embedsmand, hovrättspresident i Viborg, grev Carl Gustaf Mannerheim (1797—1854). I museets arkiv har vi 23 breve, de fleste på mindst fire tætskrevne sider, det første dateret Kavanholm bei Wiburg d. 14. september 1844, det sidste dateret Willnäs (det Mannerheim'ske familiegods ved Åbo) d. 5. september 1853. Disse breve giver ikke blot et morsomt indblik i den entomologiske Biedermeiertids brevstil og omgangsformer, men man får tillige gennem dem et indtryk af de to korrespondenters syn på entomologien, deres store kundskabsrigdom, ligesom de i høj grad bidrager til at kaste lys over de to store samlingers proveniens, hvilket kan have sin særlige betydning, da

disse jo begge nu udgør værdifulde dele af de entomologiske samlinger i universitetsmuseerne i Helsingfors og København.

Det første brev, der som nævnt er skrevet på Mannerheims landejendom Kavantholm, er affattet på tysk, det næste er forsøgt skrevet på dansk, men det opgiver Mannerheim dog efter nogen tid og fortsætter brevet på svensk, og på dette sprog er alle de øvrige breve affattet. I 1844 havde Mannerheim været på en rejse rundt i Europa, hvor han havde besøgt en række entomologer, og på denne rejse opsøgte han da også i august 1844 Westermann i København, og dette besøg er da indledningen til deres 10-årige bytteforbindelse og korrespondance, der afbrydes af Mannerheims sygdom og død. Allerede i det første brev giver Mannerheim udtryk — i tidens noget svulstige stil — for sine venskabelige følelser for Westermann:

“Die in Ihrem Hause, theuerster Freund, zugebrachten in so manchen Hinsichten erfreulichen Tage, Ihre überaus freundschaftliche Aufnahme eines Ihnen noch ganz befremdeten Mannes, Ihre grosse Freigebigkeit; alles dieses ist auf immer in meinem Herzen tief eingepägt; Ihre offene biedere Persönlichkeit steht im Gedächtnisse vor meinen Augen immer da, und Ich wünsche nur Gelegenheit zu finden um meine Erkenntlichkeit an den Tag zu legen und einen Verkehr zu unterhalten, der mir so viel Nutzen bringen wird.”

Iøvrigt indeholder brevene i første linie taksigelser for de sendinger, Mannerheim modtog fra Westermann, hovedsagelig omfattende biller fra Himalaya, Assam, Bengalen, Pulo Penang og Java, i noget mindre udstrækning også fra Tranquebar, Guinea, Madagascar og Australien, medens Westermann til gengæld fik sibirske, kaukasiske, centralasiatiske biller og sommerfugle. Navnlig omtales meget hyppigt i brevene sendinger, som Westermann gennem Mannerheims formidling fik fra assessor Popoff i Kiachta ved den sibirisk-mongolske grænse. Korrespondancen mellem Mannerheim og Popoff, der

nu og da citeres i Mannerheims breve til Westermann, foregik øjensynlig på fransk. For at give et indtryk af korrespondancens karakter skal følgende brev citeres in extenso som et eksempel:

Wiborg den 22. April 1846.

Högtärade Herr Grosseur!

Högtvärderade Vän!

Länge nog har jag dröjt att betyga min erkänsla för Deres ärade och innerligen kärkomna bref af den 14 sistlidne Februarii. Orsaken dertill har varit, att jag tillika önskade kunna underätta Dem om beskaffenheten af min insektremiss för detta år, men altjemt saknade tid att behörigen i ordning ställa en sådan remiss. Sedan jag dock ändteligen kommit till detta för mig kära arbete, får jag nu fullgöra min pligt att hjerteligen tacka så väl för brefvet som för de dyrbara insekterne, hvilka jag omsider riktigt emottagit och som äfven redan befinnas å sina ställen insatte i min samling. Så snart jag hade fått Deres bref, skaffade jag mig genast underrättelser derom, att Skeppet Helios sistlidne höst varit här i Wiborgs hamn, som ligger 2 Tyska Mil från Staden, och derifrån kort derpå åter afseglat till Brasilien, samt att den som clarerade Skeppet för Rederiets räkning derunder insjuknat och hemtats sängliggenda till Staden, hvarvid han skulle hafva lemnat i hamnen en liten med Skeppet ankommen låda. Denna låda erhöil jag tvänne dagar derpå och den befanns innehålla Deres vackra insekter i fullkomligt godt skick. Orsaken till lådans uteblifvande lärer egenteligen hafva varit den, att derpå icke fanns skrifven den ringaste adress, så at ingen visste hvem den tillhörde. Emedlertid är nu allt afhulpet och jag tackar Dem än ytterligare på det hjertligaste för Deres genom denna dyrbara remiss mig visade fortfarande välvilja och godhet. Jag ber Dem för ingen del skicka några insekter åt mig med Ångfartygen som gå till Petersburg och jag har hos alla mina correspondenter anhållit om detsamma. Det har nemligen händt mig att jag nästan hvarje gång fått mina remisser på denna väg aldeles i grund förstörde af de Ryske Tullbetjente, som vid Tullvisitationen troligen stoppat sina fingrar ända in uti sjelfva insektaskarne, ty fötter, antenner, ofta hufvuden och thorax voro lösbrutne och kringspridde i askarne. För en sådan ask, innehållande omkring 100 species, af hvilka jag endast saknade 5 eller 6, fick jag ännu i dess söndrade tillstånd i omkostnader betala åt det Handelshus, som besörjer Ångfartygens affairer, den otroliga summan af 64 francs.

Här i Wiborg deremot kommer allt mig tillhanda utan Tullvisitation och derigenom oskadadt samt för ganska ringa kostnad.

Den remiss jag nu för Dem arrangerat är visst icke rik på arter, men innehåller deremot åtskilliga utmärkt rara saker. Ibland dessa ställer jag i främsta rummet den besynnerliga *Harpactes Lehmanni*, en af de merkvärdigaste upptäckter för sednare tider inom entomologiens område. Det är en mycket stor Carabacin, såsom de största *Scarites* och det nya genus får sin plats emellan *Scaritides* och *Graphipterides*. Utom en half antenn är exemplaret komplett. Jag var lycklig att deraf erhålla 2^{ne} ex. och skickar Dem det ena. Det är också det första som går till utlandet och till ingen annan af mine correspondenter kan jag mera skicka denna stora raritet. Ibland andra deraf jag skickar Dem mitt 2^{dra} exemplar kan jag nämna *Galerita Californica*, *Agatus fasciatus*, *Carabus Vietinghovii*, *exsculptus*, *Eripus lævissimus*, *Capnisa Karelinii*, *Nyctoporis cristata*, *Tagona macrophthalma*, *Eleodes grandicollis*, *Sitaris rufipennis*, *Cucujus puniceus*, *Doryphora Bremei*, *Deuterocampta venustissima* och *Lina peltoides*. Af *Abax interruptus* och *Blaps Gigas* skickar jag nu goda exemplar och hoppas äfven kunna innan remissen afgår tillägga ett komplett par af *Oniticellus festivus*, äfvensom några andra Caucasiska insekter, som jag dageligen inväntar. Jag vill minnas att De i samlingen icke hade goda exemplar af *Scarabæus Typhon*. Om så är, ber jag att med första derom blifva underrättad, då jag skall lägga til remissen ♂ och ♀ deraf i aldeles vackra exemplar.

Jag har nu en hel vecka haft hos mig Dr. Kolenati, som i år berest Caucasus och nu ämnar begifva sig till Beludschistan. Allt hvad han samlar är utmärkt väl conserveradt. Med honom äro här tvenne andre entomologer från Petersburg Obert och Grey. Wi hafva nu hela veckan arbetat ifrån kl. 6 om morgnarne till 11 å 12 om aftnarne. Många vackra species, som jag förut saknade, har jag af dessa Herrar erhållit, särdeles från Öfre-Egypten.

Snart skall jag skicka till Boheman hela den Dejeanske samlingen af Cassidæ, som jag äger, för hans tillämnade Monographie. Han skref mig efter hemkomsten från resan ett mycket långt och intressant bref, som jag ännu ej hunnit besvara.

Jämte anhållan om min helsning till Deres Fru och Döttrar, har jag äran med utmärktaste högagtning och tillgifvenhet framlefvat

Deres
ödmjukaste tjänare
C. G. Mannerheim.

Jemte min remiss skall jag sända Dem de Afhandlingar jag under vintern utgifvit. Af dessa är en skarp kritik, som jag skrifvit öfver Herr Motschulskys dåliga arbeten och som föranledt ett häftigt entomographiskt krig. Äfven Dr. Schaum låfvade utgifva en kritik öfver samma arbeten och han skrifver: "dass er Herrn Motschulsky mit Keulenschlägen traktirt." — I fall att Doctor Kolenati kommer till Köpenhamn, ber jag Dem icke visa att De hafva i Deres samling den rara *Harpactes Lehmanni*. Jag har mina orsaker till denna begäran, ehuru jag nog fått mina begge exemplar af denna insekt på ganska redliga vägar.

Min helsa har nu varit något bättre. En del af sommaren kommer jag att tillbringa i trakten af Åbo, der jag skall af mina Syskon utlösa det gamla Herregodset Willnäs, der jag är född och som har ett Slott som räknar ej mindre än 500 år. Att hafva en egendom på så långt afstånd, kommer dock att i framtiden öka mitt besvär, men jag har ansett mig skyldig att emottaga den, emedan min aflidne Far så önskat och min ännu lefvande Mor nu också vill det. För en annan sommar kunde det likväl hända att jag kommer til det vackra Seland för att bada.

Pristilophus sagitticollis, *Corymbetes volitans* och *lobatus* äro ock mycket goda insekter. De begge förstnämnde finnas icke i Berliner Museum, såsom det synes af Germars Afhandlingar.

Vid tillfälle ber jag Dem helsa Professor Stenstrup och påminna honom om de Isländska insekter han var god låfvade mig. Jag har i min samling icke en enda insekt från Island. I fall De hafva dupletter af *Patrobus hyperboreus* från Groenland, så är det en insekt, som jag mycket önskar för jämförelsen med de Sibiriska *Patrobus*.

Westermann lagde som bekendt som de fleste af tidens samlere en uhyre vægt på en smuk præparation og opstilling. Også Mannerheim har øjensynlig haft den samme indstilling. I et brev af 25. september 1852 skriver han således:

"Öfver 2^{ne} månader af denna Sommar arbetade jag uteslutande särdeles flitigt med att upställa mina Coccinellides efter Mulsants förlidet år utgifna stora Werk. Jag gjorde mig dervid det ofantliga besvär att på ny nål omsticka hvar enda Individ, till och med de minsta af släktet *Scymnus*, så att alla nu stå lika högt stuckna på nålarne, äfvensom de små etiketterne för Gifvaren och Fyndorten äro lika högt på hvar nål. Dessutom har jag efter Deres Method tvättat hvarje Individ och fernissat nålarne der de gå ge-

nom Insectkroppen för att afhålla Ärgen, som så gerna vill sätta sig på Coccineller i allmänhet. Jag kan säga att man sällan ser en så nitid uppställning, som denna, och jag måste i sanning beundra mig sjelf att på gamla dagar kunna göra detta mycket bättre än då jag var tjugu år yngre. Nu håller jag på med mina Chrysomeler på samma sätt. De Europeiska Chrysomelerna började jag i går att examinera efter Suffrians Monographie i Linnæa Entomologica.”

I det hele taget lyser ud af korrespondancen begge de to entomologers brændende interesse for deres samlinger og den æstetiske nydelse og samlerglæde, som besiddelsen af disse samlinger giver dem. Man føler med Mannerheim, når han i et brev af 19. maj 1847 skriver til Westermann:

“Ibland Skepp, som nu vänta här utanför Isbandet, är ett från Lübeck, som till mig medförer *Goliathus Druryi* och *Cacicus*, hvilka Doctor Schaum lyckats för mig köpa i Liverpool. De kunna väl föreställa sig att jag är bra orolig att snart få dessa Matadorer för att pryda min samling, hvilka jag visst icke kunde ännu för fem år sedan hoppas att nånsin få äga.”

Som det fremgår af det ovenfor citerede brev nærrede Mannerheim ikke nogen beundring for V. Motschulsky. Den 21. november 1845 skriver han således:

“Sedan Herr Motschulsky upphäft sig till en slags Dictator öfver alla Rysslands entomologer och öfversvämmar det Moskovska Sällskapets Bulletin med altför mycken Galimatias, har jag ansett det vara hög tid att för hans tilltag söka sätta en Damm och jag har derföre öfver hans sednaste Afhandlingar skrivit en lång och skarp Recension, för att inför den lärda Publiken visa Dictatorns ytlighet och slarfvagtighet. Deraf lærer nu uppkomma ett vackert pennkrig.”

Og senere den 2. august næste år skriver han yderligere om

“Herr Motschulsky, som är döf för alla argumenter. Den lätt-sinnighet och slarfvagtighet, hvarmed han behandlar entomologien och den oförsynthet hvarmed han anfäller alla andra entomologer har redan länge förargat mig och då han till ännu beskyllde den ädle Grefve Dejean för att hafva olofligen tillegnat sig åtskilliga af Eschscholtz Unica, då steg min vrede till sin höjd och jag måste offentliggen visa, huru dålig Herr Motschulsky sjelf är. Sedermera

har han emot mig skrifvit det skamlösaste svar man kan läsa, deri han dock för ingen del kunnat vederlägga mina anmärkningar, men tillika haft den gemenheten att insinuera, det också jag skulle hafva behållit några insekter, som jag 1843 hade till låns från Naturforskande Sällskapet i Moskva. Som jag dock var nog försiktig att hafva i behåll quittance deröfver att de ifrågavarande insekterne efter endast två månaders begagnande samma år blifvit af mig återställda, så skickade jag detta quittance til Sällskapets President Grefve Stroganoff och anhöll att blifva entledigad från Ledamotskapet i nämnde Sällskap, då detsamma uti Dess Skrifter kunnat tillåta tryckning af sådana nedrigheter emot mig, som i 25 år varit en af Sällskapets mest verksamma Ledamöter. Nu har Herr Motschulsky att ännu förvänta sig i Stettiner Tidningen en än strängare kritik af Dr. Schaum, som han också högst skamlöst antastat.”¹⁾

Udover hovedtemaet i korrespondancen, de gensidige årlige forsendelser af byttemateriale og de to korrespondenters betragtninger over entomologien, indeholder brevene en mængde personligt smånyt, som det vil føre for vidt at komme ind på her — om de to familiers helbreds-tilstand, om Mannerheims landejendomme, om vejret og høstudsigterne i Finland og mange andre dagligdags småting, som belyser datidens liv. Man får således at vide, når Mannerheim rejser på landet med “sitt hela hushåll”, der omfatter ikke mindre end 20 personer, om de genvordigheder det kunde medføre, når han vintertid skulde rejse fra Åbo til Viborg, om hans mange forskellige offentlige hverv som president i forskellige regeringskommissioner osv.

Man får af disse gamle breve ikke alene et stærkt indtryk af den store samlerperiodes levende interesse

¹⁾ I sin store skrivelse af 20. december 1848 til Madvig kommer Schiødte forøvrigt ind på det Mannerheim-Motschulsky'ske modsætningsforhold, idet han henviser til Mannerheims ovenfor omtalte kritik af Motschulsky, i hvilken Erichsons og Schiødtes systematiske indsats fremhæves. Schiødte paralleliserer sit modsætningsforhold til Steenstrup med Mannerheims til Motschulsky, som efter Schiødtes anskuelse “hylder den spirituel-paradoxe Retning og svæver i den for samme eiendommelige kapitale Vildfarelse”.

for entomologi, men tillige et indtryk af den nøje kontakt, der var mellem datidens samlere. Ikke så snart er Westermann blevet ridder af Dannebrog, eller han falder på gaden og "skadar sitt näsben", så hører Mannerheim det straks gennem Dohrn eller en af sine andre forbindelser og iler med at udtrykke sin deltagelse. Af brevene fremgår det iøvrigt, at Mannerheim også stod i forbindelse med Drewsen og Schiødte, ligesom han sender hilsener til både den yngre og ældre Reinhardt. Af finske entomologer synes navnlig prof. C. R. Sahlberg og dennes søn R. F. Sahlberg at have stået Mannerheim nær, han omtaler dem — ikke mindst besøgene hos den gamle professor — ret hyppigt i brevene til Westermann.

Carl Gustaf Mannerheims brevveksling med Westermann giver ikke alene et interessant tidsbillede og et indtryk af den livlige forbindelse, der allerede dengang var mellem finske og danske entomologer, men den tegner tillige for os billedet af to typiske repræsentanter for tidens entomologer, typer som nu sjældent forekommer. På den ene side Westermann — den store forretningsmand, der drev skibsrederi, fabriksvirksomhed og engros-handel, og som dog fandt tid til at ofre en stor del af sin arbejdskraft på entomologien; på den anden side Mannerheim — den højtstående embedsmand og godsejer, med talrige offentlige hverv, hoffet nærstående, der også kunde ofre en stor del af sin tid på entomologisk samlervirksomhed og forfatterskab. Begge er de typiske for en tid, hvor det offentlige liv, organisationer og meget andet ikke i den grad lagde beslag på sådanne mænds tid, således som tilfældet oftest er i vore dage. Det er ikke mindst sådanne mænds virksomhed, vor tids museer skylder deres store samlinger.
